

Rudolf Steiner

VZKŘÍŠENÍ LAZAROVO

Hamburk, 22. května 1908

Z dosavadních tří přednášek snad, jak doufám, poněkud vyplynulo, že máme možnost v Janově evangeliu znovu objevovat duchovědné pravdy. Ale právě tak z nich snad vysvitlo, že je třeba, chceme-li tyto pravdy objevit, abychom každé slovo Janova evangelia kladli skutečně na nejcitlivější zlatnické váhy. U tohoto náboženského dokumentu jde opravdu o to, abychom plně porozuměli skutečnému, pravému významu textu. Neboť v tomto dokumentu má všechno, jak ještě uvidíme na různých případech, myslitelně nejhlubší význam. Ale je třeba přihlídnout nejen k doslovnému znění té nebo oné věty, nýbrž je třeba přihlížet ještě i k něčemu jinému: a to je členění, kompozice, skladba textu. Pro takové věci už vlastně dnešní člověk nemá docela správný cit. Staří spisovatelé - smíme-li je tak nazvat - vkládali do svých výtvorů mnohem více architektonické stavby, mnohem více vnitřního členění, než se má obvykle za to. Stačí, když si vzpomenete na básníka poměrně pozdního, abyste si to ověřili: na *Danta*. Jak je přece v „Božské komedii“ všechno budováno architektonicky v částech rozčleněných podle čísla tři. A ne nadarmo končí každý díl Dantovy komedie slovem „hvězdy“. To jenom abychom uvedli, jak architektonicky budovali staří spisovatelé svou tvorbu. Zvláště nesmíme tuto architektonickou výstavbu nikdy ztratit ze zřetele u velkých náboženských dokumentů, neboť tam může popřípadě znamenat velice mnoho. Ovšem tento význam je třeba nejprve objevit.

Připomeneme si, že na konci 10. kapitoly Janova evangelia stojí věta, kterou si podržme v paměti. V 41. verši čteme:

„I přišli k němu mnozí a pravili: Jan zajisté žádného divu neučinil, ale všecko, cožkoli mluvil Jan o tomto, pravé bylo.“

To znamená: V tomto verši 10. kapitoly nacházíme poukaz na to, že

svědectví, které o Kristu Ježíši podává Jan, je pravdivé; je tu vyjádřeno obzvláštní větou, že toto svědectví je pravé. - A když se nyní dostaneme na závěr Janova evangelia, najdeme tam obdobný verš. Tam stojí ve 24. verši 21. kapitoly:

„To jest učedník ten, kterýž svědectví vydává o těchto věcech a napsal toto, a víme, že pravé jest svědectví jeho.“

Tady tedy máme v závěru celého díla údaj o tom, že svědectví toho, kdo o těch věcech podává zprávu, je pravé. Takové shody a harmonie, při nichž se tady nebo tam vypovídá jistým slovem něco zvláštního, nejsou ve starých spisech nikdy bez významu; a právě za touto shodou se skrývá něco významného. Naše úvahy se posunou do správného světla, když poukážeme na to, jaký je důvod této shody.

Uprostřed Janova evangelia je zaznamenána událost, bez jejíhož pochopení bychom vůbec nemohli porozumět Janovu evangeliu. Přímo za místem, kde je uvedeno ono slovo, jež potvrzuje pravdivost svědectví, následuje kapitola o vzkříšení Lazarově. Touto kapitolou o vzkříšení Lazarově se celé Janovo evangelium rozpadá na dva díly. Konec prvního dílu poukazuje na to, že pro všechno, co tam stojí a co by bylo třeba prokázat o Kristu Ježíši, platí svědectví učedníka, o němž slyšíme častěji slova: „kterého Pán miloval“ (13,23). Co vůbec znamená vzkříšení Lazarovo?

Připomněl bych vám, že po vyprávění o vzkříšení Lazarově stojí v Janově evangeliu věta zdánlivě záhadná. Jen si představte celou tu situaci: Kristus Ježíš vykoná něco, čemu se v běžném smyslu říká zázrak, v evangeliu „div“, v řeckém textu „znamení“: vzkřísí Lazara z mrtvých. Potom tam stojí několik vět, kde se říká: „Tento člověk divy mnohé činí“ (11,47); a co následuje, dokládá, že žalobci s ním kvůli těmto znamením nechtějí mít nic společného. Čtete-li tato slova, ať už jsou přeložena jakkoli - v knize „Křesťanství jako mystická skutečnost“ jsem už také na to poukázal -, musíte se tázat: O co tady vůbec jde? Kristus Ježíš vzkřísí někoho z mrtvých, a právě to se pro odpůrce stává rozhodujícím podnětem, aby vystoupili proti němu. Proč tyto odpůrce tolik

rozčiluje právě vzkříšení Lazarovo? Proč právě tady začíná pronásledování? - Každý, kdo ví, jak číst takové texty, musí dojít k přesvědčení, že v této kapitole se skrývá mystérium. Mystérium, které se tu skrývá za slovy evangelia, nespočívá v ničem jiném, než ve sdělení, kdo je vlastně skutečným autorem Janova evangelia, kdo to vlastně je, kdo říká všechno to, co je řečeno v Janově evangeliu. Abychom tomu porozuměli, musíme pohlédnout na to, co nazýváme ve starých mystériích „zasvěcení“. Jak se odehrávalo takové zasvěcení ve starých mystériích?

Člověk, jemuž se dostalo zasvěcení, mohl mít v důsledku toho sám zážitky, zkušenosti v duchových světech, takže se z něho stal svědek duchových světů. Ti, kdo byli shledáni zralými pro zasvěcení, byli soustředováni do mystérií. Všude - v Řecku, v Chaldejích, u Egypťanů, u Indů - se vyskytovala taková mystéria. Kdo byli vyhlédnuti pro zasvěcení, byli v nich dlouho vyučováni přibližně těm věcem, kterým se dnes učíme v duchové vědě; a když prošli dostatečně obsáhlým vyučováním, následovalo něco, co jim otevřelo cestu, aby sami nahlédli do vyšších světů. Ale za starých dob to nebylo možné docílit nijak jinak než tím, že byl člověk uveden do docela zvláštního stavu, pokud jde o jeho čtyři články: tělo fyzické, tělo étherné, tělo astrální a já. Se zasvěcovaným se přitom událo to, že iniciátor, zasvěcovatel, který se v té věci vyznal, ho uvedl na tři a půl dne do stavu podobného smrti. K tomu docházelo -z tohoto důvodu. Když totiž v dnešním vývojovém cyklu člověk v obvyklém smyslu spí, leží jeho fyzické a étherné tělo v posteli, já s astrálním tělem jsou z nich vyzvednuty ven. Člověk pak nevnímá kolem sebe nějaké duchové události, protože jeho astrální tělo ještě nemá duchová smyslová ústrojí, aby mohlo vnímat ve světě, v němž se člověk přitom ocitl. Teprve když jeho astrální tělo a jeho já opět vklouznou zpátky do jeho fyzického a étherného těla, když mohou zase používat oči a uši, vnímá člověk zase fyzický svět, to jest vůbec něco ve svém okolí. Tím, co se zasvěcování naučili, získali schopnost vytvářet duchové smyslové orgány svého astrálního těla. Když pak pokročili tak daleko, že jejich astrální tělo už vytvořilo tyto smyslové orgány, bylo třeba zajistit, aby se všechno, co do sebe přijalo

astrální tělo, obtisklo do těla éthemého, jako se slova na pečeti dobtisknou do pečeti vosku. To je to, na čem v tomto stadiu záleží. Všechny přípravy na zasvěcení spočívaly v tom, že člověk se intenzivně odevzdával takovým vnitřním dějům, které byly s to přearganoovat jeho astrální tělo. I pokud jde o fyzické tělo, byl na tom kdysi člověk tak, že neměl oči a uši jako dnes, nýbrž místo nich lhostejné orgány, tak jako nemají oči zvířata, která nebyla nikdy vystavena světlu. Světlo vytváří z neurčitých orgánů oko, tón vytváří ucho. To, co člověk cvičí v meditaci, v koncentraci, a co tím vnitřně prožívá, působí tak jako světlo na oko, tón na ucho. Tím se přetváří astrální tělo, a tím se z něho vydobývají poznávací ústrojí, jimiž člověk může vidět v astrálním, ve vyšším světě. Zatím však ještě nejsou dostatečně upevněny věthemém těle; upevňují se tím, že to, co se nejprve vytvořilo v astrálním těle, se vtiskne do těla étherného. Dokud však éthemé tělo vězí ve fyzickém, není možné, aby to, čeho člověk dosáhne cvičením, se opravdu také do něho obtisklo. K tomu účelu muselo být kdysi éthemé tělo vyzvednuto ven z fyzického. Když tedy bylo během tří-a-půldenního spánku podobného smrti éthemé tělo vyzvednuto z fyzického, obtisklo se do něj všechno to, co už bylo připraveno v astrálním těle. Člověk pak prožíval duchový svět. Když ho potom kněz-iniciátor povolal zpátky do fyzického těla, byl z něho svědek toho, co se děje ve světech ducha, a to na základě vlastní zkušenosti.

Právě tato procedura se příchodem Krista Ježíše stala zbytečnou. Onen tří- a-půldenní spánek podobný smrti může být nyní nahrazen silou vycházející z Krista. Neboť brzy uvidíme, že v Janově evangeliu jsou uloženy mocné síly, aby dnes, i když je éthemé tělo zasazeno do fyzického, mělo astrální tělo přesto dostatek síly, aby do něho mohlo obtisknout to, co v něm samém bylo předtím připraveno. K tomu však bylo nejprve třeba, aby se Kristus spojil se Zemí. Dříve nebyli lidé tak daleko, aby se to, co bylo vytvořeno meditací a koncentrací v astrálním těle, mohlo obtisknout bez uvedené procedury do těla étherného. - Byl to děj, který se odehrával v mystériích často: Člověk, který má projít zasvěcením, je uveden knězem-iniciátorem do spánku podobného smrti; nato je dotyčný člověk prováděn vyššími světy; pak ho kněz-iniciátor povolá

zase nazpět do jeho fyzického těla; a nyní je z něho na základě vlastního prožitku svědek duchových světů.

To probíhalo vždycky v nejhlubší tajnosti, a vnější svět nevěděl o dějích ve starých mystériích nic. Skrze Krista Ježíše mělo na místo starého zasvěcení nastoupit nové, umožněné oněmi silami, o nichž budeme ještě mluvit. Za starou formou zasvěcení se měla jakoby udělat poslední tečka. Ale měl se uskutečnit přechod ze staré doby do nové! Pro tento přechod měl být někdo zasvěcen ještě jednou starým způsobem, jenomže už do křesťanské esoteriky. To mohl vykonat jedině sám Kristus Ježíš, a zasvěcovaným měl být ten, kterého evangelium nazývá *Lazar*. „Tato nemoc není k smrti“ (11,4), čteme o něm; je to onen tří-a-půldenní spánek podobný smrti. Na to evangelium zřetelně poukazuje. Uvidíte, že to sice činí velmi zastřeným líčením, že však pro někoho, kdo vůbec dovede takový zastřený způsob dešifrovat, je tady líčeno zasvěcení.

Individualita Lazarova měla být zasvěcena takovým způsobem, aby se Lazar mohl stát svědkem duchových světů. A je přitom užito slova, které je v mysterijním jazyce velmi významné, slova, že „Pán Lazara miloval“. Co znamená „milovat“ v jazyce mystérií? Je to slovo, jež vyjadřuje poměr žáka k učiteli. Ten, „kterého Pán miloval“, je nej intimnější, nejzasvěcenější z žáků. Lazara zasvětil sám Pán, a Lazar vystoupil z hrobu, to jest z místa svého zasvěcení, jako zasvěcenec. A totéž slovo „kterého Pán miloval“ zazní později pokaždé o Janovi - nebo řekněme lépe: o autoru Janova evangelia; neboť jméno Jan nezazní, jde prostě o toho, kdo byl učedníkem-miláčkem Páně a od něhož pochází Janovo evangelium. A to je sám vzkříšený Lazar. Pisatel Janova evangelia tím chtěl říci: To, co mám sdělit, mohu sdělit mocí zasvěcení, jehož se mi dostalo od Pána samého. - Proto pisatel Janova evangelia dobře rozlišuje, co se stalo *před* vzkříšením Lazarovým a co se stalo *po* Lazarově vzkříšení. Před vzkříšením Lazarovým uvádí jednoho ze starých zasvěcenců, někoho, kdo získal poznání ducha, a zdůrazňuje, že jeho svědectví je pravdivé. Co však je třeba říci o nejhlubších věcech, o palestinském mystériu, o tom mluvím já sám, vzkříšený; mluvit o tom ale mohu až po mém vzkříšení. - Proto máme v první

části Janova evangelia svědectví starého Jana, ve druhé části svědectví nového Jana, kterého zasvětil sám Pán. Neboť to není nikdo jiný než sám vzkříšený Lazar. Tak teprve vnikneme do této kapitoly podle jejího skutečného smyslu. Stojí to tam tak, protože Jan chtěl říci: Odvolávám se na své nadmyslové vidění, nikoli na vnímání ve fyzickém světě; vyprávím vám, co jsem viděl v duchovém světě díky tomu, že Pán mi udělil zasvěcení.

Tak musíme charakteristiku Krista Ježíše, jak se s ní setkáváme v prvních kapitolách Janova evangelia až do konce IQ.kapitoly, odvozovat z poznatku, které mohl mít - řekněme - také někdo, kdo ještě nebyl zasvěcen v nehlubším smyslu Kristem Ježíšem samým.

Ted' možná řeknete: Ale vždyť jsme přece sami v těchto přednáškách slyšeli ta hluboká slova o Ježíši Kristu jakožto vtěleném Logosu, jakožto Světlu světa a tak dále. - Není nikterak s podivem, že tato hluboká slova o Kristu Ježíši zaznívají už v prvních kapitolách. Neboť ve starých mystériích nebyl Kristus Ježíš, to jest onen Kristus, jenž se měl v budoucnu objevit ve světě, nějakou neznámou bytostí. Všechna mystéria poukazovala na onoho jednoho, jenž měl přijít. Proto se staří zasvěcenci označují za „proroky“, protože jejich úkolem bylo prorokovat o něčem budoucím. Proto měli zasvěcující obřady právě ten účel, že zasvěcovaný měl jasně poznat, že v budoucnu se Kristus učiní lidstvu zjevným. Tak vzešla Janu Křtiteli z toho, co už tehdy mohl vědět, ona pravda, na základě které mohl prorokovat, že ten, o němž se mluvilo v mystériích, stojí před ním v Kristu Ježíši.

Jak se to všechno pojí v celek, v jakém poměru je takzvaný Křtitel sám ke Kristu Ježíši, to se nám ukáže nejzřetelněji, když si zodpovíme dvojí otázku.

Jednak to je otázka: Jak je sám Jan Křtitel zasazen do své doby? Ve druhé otázce půjde o vysvětlení různých věcí ze začátku Janova evangelia.

Jak je zasazen Jan Křtitel do své doby? Co je Jan Křtitel vlastně zač? Je to osobnost, jíž se - stejně jako jiným, kteří se něco dozvěděli při zasvěcování - dostalo poukazu na přicházejícího Krista, ale je charakterizován jako jediný, komu se ujasnilo právě tajemství Krista Ježíše: že právě ten, jenž se tehdy

objevil, je Kristem. V téže době ti, kteří byli označováni jménem „farizeové“ nebo i jinými jmény, spatřovali v Kristu Ježíši člověka, který se vlastně dostal do rozporu s principem jejich starého zasvěcení a který činil v jejich očích něco, co nemohli ve svém konzervativním smýšlení uznat. Protože právě byli konzervativní, říkali: musí zůstat při starém zasvěcovacím principu! - A tento rozpor: mluvit stále o budoucím Kristu, ale nikdy nedopustit, aby nastal okamžik, kdy tu doopravdy bude, to je základ jejich konzervatismu. Když Kristus Ježíš zasvětil Lazara, museli to proto chápat jako zásadní porušení staré mysterijní tradice. „Tento člověk znamená mnohá čini!“ Stím nemůžeme cítit jakékoli společenství! - Podle jejich pojetí zradil mystéria, učinil něčím veřejným to, co mělo zůstat uzavřeno v hlubinách mysterijních tajností. Teď pochopíme, že to pro ně bylo jakousi zradou a že jim to připadalo jako důvod, že proti němu musí vystoupit. Proto tou událostí začíná zvrát, pronásledování Krista Ježíše.

Jak nám první kapitoly Janova evangelia představují Jana Křtitele?

Za prvé jako člověka, který dobře zná mysterijní pravdu o Kristu, jenž má přijít, který ji zná tak dobře, že sám pisatel Janova evangelia může opakovat to všechno, co mohl vědět už i Křtítel, o čem se ten přesvědčil na základě toho, s čím se seznámíme.

Viděli jsme, co znamenají počáteční, první slova Janova evangelia. Budeme teď trochu přihlížet i k tomu, co je tam řečeno o samotném Janu Křtiteli. Připomeňme si ten text ještě jednou, ale v pokud možno správném překladu. Slyšeli jsme z něho doposud pouze první slova.

„V prvopočátku bylo Slovo, a to Slovo bylo u Boha, a bohem bylo to Slovo.

To bylo v prvopočátku u Boha.

Všechno povstalo skrze ně, a bez něho nepovstalo nic, co kdy vzešlo.

V něm byl život a život byl světlo lidí.

A to světlo svítí v temnotě, ale tma je nepřijala.

Povstal člověk, poslán byl od Boha, jméno jeho bylo Jan.

Ten přišel na svědectví, aby svědčil o tom světle, aby všichni uvěřili

skrze

něho.

Nebyl on to světlo, nýbrž byl svědkem světla.

Neboť pravé světlo, jež osvěcuje všechny lidi, mělo přijít na svět.

Ve světě bylo, a svět skrze ně povstal, ale svět je nepoznal.

Do jednotlivých lidí vešlo (vešlo až k lidem, nositelům já); ale jednotliví lidé (nositelé já) nepřijali je.

Ti však, kdo je přijali, mohli zjevit jeho mocí, že jsou dětmi Božími.

Kdo důvěřovali jménu jeho, nevzešli z krve, ani z vůle těla, ani z vůle lidské, nýbrž zrozeni jsou z Boha.

A to Slovo tělem stalo se a přebývalo mezi námi a slyšeli jsme učení jeho, učení o jednorozeném synu Otce, naplněném oddaností a pravdou.

Jan vydává svědectví o něm a zvěstuje mocně: Tento jest, o němž jsem pravil: Po mně přijde ten, jenž byl přede mnou, neboť jest mým předchůdcem.

Neboť z plnosti jeho všichni vzali jsme milost nad milost.

Neboť zákon byl dán Mojžíšem, ale milost a pravda vzešly skrze Ježíše Krista.

Boha doposud nikdo očima neviděl. Jednorozený syn, který byl vnitru Otce světů, on se stal vůdcem v tomto zření.“ (1,1-18)

To jsou ona slova, jež přibližně odpovídají smyslu prvních vět Janova evangelia. Než se pokusíme o jejich výklad, musíme k tomu připojit ještě jedno. Za co se vlastně prohlašuje sám Jan? - Vzpomínáte si snad, že Židé vyslali své zástupce, aby vyzvěděli, kdo je Jan Křtitel. Přicházejí kněží a Levité, a tážou se ho, kdo je. Proč jim Jan na jejich první otázky odpovídá j istým způsobem, to ještě uvidíme. Teď se zaměříme pouze na to, co říká on sám o sobě. Říká:

„Já jsem hlas volajícího v osamění.“ (1,23)

To jsou slova, která tam stojí. „Já jsem hlas volajícího v osamění!“ „V osamění“, „v opuštěnosti“ tam stojí docela doslova: év ττ) έπτjpcο. Slovo „eremita“

znamená v řečtině někoho, kdo žije o samotě. Proto pochopíte, že je správnější říci: „Já jsem hlas volajícího v osamění“ než podle Luthera: „Já jsem hlas kazatele na poušti.“ A všemu, co je uvedeno v počátečních slovech Janova evangelia, porozumíme lépe, když si uvědomíme tuto vlastní charakteristiku Janovu. Proč se označuje za „hlas volajícího v osamění“?

Z postupu vývoje lidstva jsme viděli, že vlastním posláním Země je rozvoj lásky, ta že je ale pouze myslitelná, jestliže lidé vědomí si sami sebe ji darují jako dobrovolný dar, a že člověk si postupně přivlastňuje své já a že toto já se noří zvolna a postupně do lidské přirozenosti. Víme, že zvířata jako taková nemají žádné jednotlivé já. Pokud by jednotlivý lev mohl vyřknout „Já“, nebylo by tím míněno jednotlivé zvíře, nýbrž skupinové já v astrálním světě; všichni lvi by je označovali stejným slůvkem „já“. To je velká přednost člověka před zvířaty, že člověk má individuální já. Avšak individuální já se vyvíjí jenom postupně. I člověk začal se skupinovým já, s já, které přináleželo celé skupině lidí.

Kdybyste šli zpátky ke starým národům, starým rasám, všude byste zjistili, že lidé tvořili původně malé skupiny. U germánských národů byste ani nemuseli chodit daleko do minulosti: V *Tacitových* spisech to je vyjádřeno přímo hmatatelně, že jednotlivý Germán považuje svůj celý kmen za něco pro něho důležitějšího než svou individualitu. Jednotlivec se cítí spíše jako člen kmene Cherusků nebo Sigambrů než jako jednotlivá osobnost, a proto se také zasazuje za osud celého kmene; také je lhostejné, kdo z kmene pomstí urážku, když utrpěl urážku některý člen, nebo i kmen. Během času potom dochází k tomu, že jednotliví lidé opouštějí kmenovou sounáležitost, takže hranice kmenů jsou prolamovány a kmeny už nezůstávají celistvé. Tak se člověk vyvinul ze skupinové duševnosti a postupně se vyšvihl k tomu, že cítí své já ve své oddělené osobnosti.

Jistým věcem, zvláště starým náboženským textům, porozumíme jenom tehdy, když budeme vědět o tomto tajemství skupinových duší, skupinových já. U národů, u nichž došlo už k jistému vnímání vlastního já, vyskytovalo se stále ještě i já, které zahrnovalo nejen prostorové, současně žijící

skupiny, ale i skupiny rozprostřené v čase. Dnes je lidská paměť ustrojena tak, že jednotlivý člověk si vzpomíná jenom ještě na své mládí. Ale byla kdysi doba, kdy se vyskytovala ještě jiná paměť, kdy si člověk nevzpomínal jenom na své vlastní činy, nýbrž kdy si vzpomínal i na činy svého otce, svého děda jako na své vlastní. Paměť sahala daleko do minulosti, do pokrevního spříznění předků, až k praotci, jehož krev se linula generacemi. Po staletí se s krví udržovala i paměť, a vnuk nebo další potomek nějakého kmene označoval činy, myšlenky svých předků slůvkem „já“, tak jako své vlastní. Lidé se necítili uzavřeni hranicemi zrození a smrti, nýbrž pociťovali se jako články generační řady, jejímž východiskem a středem byl předek. Neboť síla soudržnosti vycházející z já se tehdy projevovala tím, že lidé si vzpomínali na činy otce, děda a tak dále. Za starých dob se to vyjadřovalo i navenek užíváním jména. Syn si nevzpomínal jenom na své vlastní činy, nýbrž i na činy otcovy, dědovy a tak dále, paměť sahala generacemi daleko nazpět. Všechno, co paměť takto pojímala, to se za dávných dob označovalo například jménem „Noe“ nebo „Adam“. Tím nejsou míněni jednotlivci, nýbrž tato společná já, jež udržovala paměť po celá staletí. To je také ono tajemství, jež se skrývá za jmény patriarchů. Proč žili patriarchové tak dlouho? Za dávných dob by nebylo lidem ani napadlo nazývat jménem jednotlivého člověka stojícího mezi narozením a smrtí. Adam se udržoval po staletí v paměti, protože prostorové a časové omezení právě nemělo pro volbu jména za starých dob žádný význam.

Znenáhla, pomalu se já lidského jedince uvolňovalo ze skupinové duše, ze skupinového já; člověk přicházel postupně k vědomí svého odděleného já. Předtím pociťoval své já v příslušnosti ke kmeni, ke skupině lidí, s nimiž byl pokrevně spřízněn, buď v prostoru, nebo v čase; odtud výrok „Já a otec Abrahám jedno jsme!“, to jest jsme jedno jediné já. Tehdy se jedinec cítil bezpečně zakotven v celku, protože společná krev se linula všemi žilami, všemi členy dotyčného národa. Ale vývoj šel dál: Dozrál čas, kdy právě u těchto národů lidé měli začít pociťovat své oddělené já.

Dát lidem to, co potřebovali, aby se cítili bezpeční a pevní v tomto

jednotlivém, individuálním já, to bylo posláním Kristovým. Tak také musíme chápat slovo, u něhož může tak snadno dojít k nedorozumění: „Nemá-li kdo v nenávisti otce svého i matku, i ženu, i děti, i bratry i sestry, nemůže být mým učedníkem!“ (Luk. 14,26) To nesmíme chápat v triviálním smyslu, že tady někdo dostává návod, aby utekl od své rodiny; nýbrž míněno je: Snažte se cítit, že každý z vás je odděleným já a že toto jednotlivé já je bezprostředně sjednoceno s duchovným Otcem, který se rozlévá celým světem. Dříve říkával vyznavač Starého zákona: „Já a otec Abrahám jedno jsme“, protože cítil, jak jeho já spočívá v pokrevním spříznění. Teď se měl z nevědomých hlubin duše uvolnit cit sjednocení s duchovným prazákladem světa. Záruku, že člověk náleží většímu celku, nemělo už dávat pokrevní spříznění, nýbrž vědomí o ryze duchovém otcovském principu, s nímž jsou všichni sjednoceni.

Tak nám chce Janovo evangelium vypovědět, že Kristus je velkým podněcovatelem toho, co člověk potřebuje, aby se ve svém jednotlivém, individuálním já cítil jako věčná bytost. V tom je onen zvrat od Starého zákona k Novému, od staré smlouvy k nové, že stará smlouva vždycky předpokládá něco ze skupinové duševnosti, v níž jedno já se cítí sdruženo s druhými a nepocituje zřetelně ani sebe ani ona jiná já, zato však společně se svým já cítí to, co je všechny chrání a do čeho jsou pohrouženi, já národa nebo kmene.

Jak si tedy muselo v jisté době připadat *já*, které doznělo do té míry, že už necítilo spojitost s ostatními individuálními osobnostmi skupinové duše? Jaké muselo mít pocity osamocené já v době, kdy bylo možné říkat: Ta tam je doba, v níž by bylo možné cítit jako reálnou pravdu lidského života sounáležitost s jinými osobami, se všemi já patřícími k jedné skupinové duši; ale přijít musí teprve ten, jenž dá duši duchovní chléb života, jímž jednotlivé já získá svůj pokrm. - Jednotlivé já se muselo cítit osamělé, a předchůdce Kristův byl nucen o sobě říkat: Já jsem já, které se vyčlenilo, které se cítí osamoceno. A právě protože jsem se naučil cítit se osamělý, cítím se jako prorok, jemuž já dává v osamění správnou duchovní potravu. - Proto se musel při svém zvěstování označovat za člověka volajícího v osamělosti, to jest za já už osamocené, opuštěné

skupinovou duší, já jež křičí po tom, co může jednotlivému já poskytnout potravu. „Já jsem hlas volajícího v osamění.“ Zase tady slyšíme onu hlubokou pravdu: Každé individuální lidské já je odkázáno celé na sebe; já jsem hlas tohoto já, které se odloučilo a hledá půdu, na níž by mohlo stanout jakožto odloučené já. Teď jsme s to porozumět verši: „Já jsem hlas volajícího v osamění.“

Abychom přesně chápali slova Janova evangelia, musíme se poněkud vpravit do způsobu, jak se tehdy vůbec dávala jména a označení. Dávání jmen nebylo tehdy tak abstraktní a nic neříkající jako dnes. A kdyby vykladači biblických textů byli ochotni jen málo uvážít, kolik je tím řečeno, pak by mnohý triviální výklad ani nespátřil denní světlo. Už jsem poukázal na to, že říká-li Kristus: „Já jsem světlo světa“ (8,12), je tím opravdu vyřčeno i to, že Kristus byl první, kdo mohl ono „Já jsem“ vyjádřit a dát podnět k jeho prožívání. Proto všude tam, kde v prvních kapitolách stojí ono „Já jsem“, je třeba toto „Já jsem“ obzvlášť zdůraznit. Všechny jmen a všech označení se za starých dob užívalo naprosto reálně a zároveň hluboce symbolicky.

Dvěma směry tady dochází často ke značným omylům. Při povrchním chápání by leckdo mohl říci: Ale podle takového pojetí je přece mnohé míněno symbolicky, a s takovým výkladem, kde by pak všechno mělo být míněno popřípadě jen symbolicky, nechceme mít nic společného, vždyť takhle se vám historické události bible pod rukama rozplynou! A ti, kdo z dějinných událostí nerozumějí dočista ničemu, ti necht' si jenom říkají: To je všechno míněno pouze symbolicky. - Ale ti, kdo tak mluví, ti prostě nerozumějí ničemu z evangelia. Nikoli, symbolický výklad nepopírá historickou skutečnost, nýbrž je třeba zdůraznit, že esotemí vysvětlení zahrnuje obojí: jednak chápání skutečností ve smyslu historickém; ale jsou-li historické, znamenají současně samy to, co jim přisuzujeme. Jistě, kdo nevidí než brutální vnější skutečnosti, totiž člověka, který se někde narodil, nepochopí, že takový člověk je ještě cosi jiného než pouze člověk s příslušným jménem, jehož životopis by mohl kdokoli sepsat. Kdo však zná duchovní souvislost, ten pochopí, že člověk narozený na určitém místě,

tento živoucí člověk že může být navíc ještě pro svou dobu i symbolem, a že jeho jménem může být vyjádřen celý jeho význam pro vývoj lidstva.

Vykládat symbolicky a zároveň historicky, ne jenom to první a ne jenom to druhé, o to běží při skutečném vysvětlování evangelia. A tak uvidíme skoro u všech událostí a poukazů, že Jan - nebo pisatel Janova evangelia -, který vlastně vidí nadsmyslovými vjemy, vidí události a současně zjevení hlubokých duchovních pravd. Upírá pohled na historickou postavu Křtitele, dívá se na historickou postavu; ale současně je mu tato skutečná historická postava i symbolem pro všechny lidi, kteří byli už za starých dob povoláni, aby si vstřípili já, kteří tehdy nebyli teprve na cestě k tomu, jimž už světlo světa mohlo svítit do jednotlivého já, na rozdíl od těch, kteří ještě nebyli ve své temnotě schopni světlo světa pochopit. To, co se zjevilo v Kristu Ježíši jako život, jako světlo a Logos, to už vždycky ve světě svítilo; ale nepoznali je ti, kteří byli teprve ve stadiu zrání. Světlo tu bylo vždycky. Neboť nebýt světla, nebyla by vůbec mohla vzniknout vloha k já. Ještě na Měsíci se z dnešního člověka vyskytovalo jenom fyzické tělo, éthemé a astrální tělo; nebylo v nich ještě žádné já. Jenom protože se světlo změnilo do té podoby, v níž svítí na Zemi, mělo sílu zažehnout jednotlivá já a vést je pomalu k zralosti: „Světlo svítilo v temnotě; ale temnota je nebyla sto pojmout“ (1,5). „Do jednotlivých lidí vešlo“, vešlo až k lidem-nositelům já; neboť lidé chovající v sobě já by vůbec nebyli mohli vzniknout, kdyby já se do nich nebylo vlilo mocí Logosu. „Ale lidé - nositelé já je nepřijali.“ Přijali je jenom jednotlivci, zasvěcenci; ti se povznášeli k duchovým světům; ti byli odjakživa označováni jménem „děti Boží“, protože měli poznání o Logosu, o světle a životě a byli vždycky s to podávat o něm svědectví. Byli jednotlivci, kteří vždycky už prostřednictvím mystérií věděli o duchových světech. Co že to bylo, co v nich žilo? Žilo v nich to, co je v člověku věčné. Žilo to v nich zcela vědomě. S prorockým předstihem už cítili ono velké slovo: „Já a Otec jedno jsme“ (10,30), totiž já a veliký prapůvod všeho, veliký prazáklad všeho jsme jedno! A to nejhlubší, co chovali ve vědomí, své vlastní já, to nezískali od otce a matky, nýbrž získali to iniciací, zasvěcením do duchového světa. Získali to nikoli z krve

a nikoli z těla a nikoli z vůle pozemského otce a pozemské matky, nýbrž „z Boha“, to jest z duchového světa. - Tady máte vysvětlení těch slov, že velká část lidí, ačkoli už měli vlohu k člověčenství prodchnutému jástvím, nepřijali ono světlo; to že sice sestoupilo až ke skupinovému já, jednotliví lidé že je však nepřijali. Avšak ti, kteří je přijali - bylo jich jenom málo -, mohli se jím učinit dětmi Božími; ti však, kdo se mu v důvěře otevřeli, stali se jimi z Boha, mocí zasvěcení. To nám dává jasný obraz. Aby však všichni lidé mohli poznat živoucího Boha pozemskými smysly, musel se on sám zjevit na Zemi v takové podobě, aby ho bylo vidět tělesnými očima, to jest musel na sebe vzít tělesnou podobu, protože to je podoba, již je možné vidět pouhými tělesnými očima. Dříve ho byli s to vidět jenom zasvěcenci v mystériích; nyní však vzal na sebe pro spásu všech tělesnou podobu: „Slovo nebo Logos se stalo tělem“ (1,14). Tak spíná pisatel Janova evangelia historické zjevení Krista Ježíše s celou evolucí. „Slyšeli jsme učení jeho, učení o jednorozeném synu Otce“ (1,14). Jaké to je učení? Kolikarození jsou druzí lidé?

Za starých dob, kdy byla sepsána evangelia, nazývali „dvojrozenými“ ty, kdo se narodili z těla. Nazývali je dvojrozenými, povězme, v důsledku smísení krve otcovy a matčiny. Co se nenarodilo z těla a nevzniklo působením lidským ani smísením krve, to je „zrozené z Boha“; to je Jednorozené“. Ti, kdo byli druhdy nazýváni „dětmi Božími“, byli vždycky už jistým způsobem Jednorození“; a učení o synu Božím je učení o tom, co je Jednorozené“. Fyzický člověk je „dvojrozený“, duchový člověk je Jednorozený“. To slovo poukazuje na to, že člověk může projít kromě fyzického narození i duchovým zrozením, to jest sjednocením s duchem, zrozením, skrze něž se stane bytostí jednorozenou, dítětem nebo synem Božím. Takovéto učení - to bylo možné slyšet teprve z úst toho, kdo sám představoval Slovo, které se stalo tělem. Skrze něho se toto učení, „učení o jednorozeném synu Otce, naplněném oddaností a pravdou“ (1,14), stalo všeobecným. „Oddanost“ je tady lepší překlad, protože jde sice o zrození z Boha, ale i o setrvání s ním a současně o odnětí jakékoli iluze. Iluze pochází jenom z dvojrozenosti a obestírá člověka klamy smyslů, v protikladu k

tomuto jednomu učení, přinášejícímu pravdu v Kristu Ježíši, tak jak stál a přebýval mezi lidmi jakožto vtělený Logos. Jan se však nazýval - to je doslovný význam předchůdce, ten, který předchází, aby zvěstoval já. Jan se sám označuje za toho, kdo sice věděl, že se toto já musí v jednotlivcích osamostatnit, kdo však měl vydávat svědectví o tom, kdo přijde a způsobí to. Říká zřetelně: Ten, kdo přijde, je právě Já jsem“, které je věčné, které o sobě může skutečně prohlásit: „Dříve než byl Abrahám, bylo Já jsem“.“ Jan mohl říci: Já, o němž se tady mluví, bylo přede mnou; třebaže jsem jeho předchůdcem, je současně mým předchůdcem; já vydávám svědectví o tom, co už bylo dříve v každém člověku: „Po mně přijde ten, jenž byl přede mnou“ (1,15).

A nyní zazní významné slovo: „Neboť z plnosti jeho všichni vzali jsme milost nad milost“ (1,16). Je mnoho lidí, kteří si říkají křesťané a kteří si při čtení sotva všimnou slova „plnost“, kteří si pod tím slovem nemyslí vůbec nic obzvlášť přesného. „Pléróma“ znamená v řečtině „plnost“. Tak to také stojí v Janově evangeliu: „Neboť z plnosti jeho všichni vzali jsme milost nad milost!“ Řekl jsem, že každé slovo Janova evangelia musíme, chceme-li mu vůbec rozumět, položit na zlatnické váhy. Co je tedy pléróma, plnost? Porozumí tomu jenom ten, kdo bude vědět, že se ve starých mystériích mluvilo o plérómatu neboli plnosti jako o něčem docela určitém. Neboť učitelé mystérií už tehdy zastávali nauku, že když se poprvé zjevili Elóhímové, to jest ony duchové bytosti, které vystoupily během starého Měsíce až k božství, jeden se od nich oddělil; jeden zůstal na Měsíci a odtamtud zrcadlil sílu lásky, dokud lidé dostatečně nedozráli pro světlo ostatních šesti Elóhímů. Tak učitelé mystérií rozlišovali Jahveho, jednotlivého boha, toho, jenž zrcadlil, a plnost božství, pléróma, pozůstávající ze šesti. Protože však souhrn vědomí slunečního Logosu znamenal Krista, museli ti, kdo na něho poukazovali, mluvit o plnosti bohů. Tato hluboká pravda se skrývá za slovem: „Neboť z plérómatu všichni vzali jsme milost nad milost.“

Jděme nyní dále a přenesme se nazpět do doby skupinových duší, kdy jednotlivec cítil své já jakožto já skupinové. Uvažme nyní, jaký druh sociálního řádu žil v takové skupině. Lidé přece, pokud byli viditelnými lidmi, žijí jako

jednotlivci. Protože se ještě necítili jako jednotlivci, nemohli také ještě mít vnitřně v plné míře lásku. Jeden měl rád druhého, protože s ním byl pokrevně spřízněn. Pokrevní příbuzenství bylo základem veškeré lásky. Nejprve se milovali ti, kdo byli pokrevně příbuzní, a z pokrevního příbuzenství se také rodila láska, pokud to nebyla láska mezi mužem a ženou. Z této lásky podněcované skupinou duší se lidé mají stále více osvobodovat a přinášet lásku jako svobodný dar svého já. Na konci zemského vývoje dosáhnou lidé toho, že nadejde doba, kdy osamostatněné já bude mít ve svém nej vnitřnějším nitru impulz činit s s plnou oddaností to, co je správné a dobré. Protože já bude mít v sobě tento impulz, bude činit to, co je správné, bude činit to, co je dobré. Až láska bude natolik zduchovělá, že nikdo nebude chtít nic jiného, než aby činil to, co je správné, pak bude splněno, co Kristus Ježíš chtěl přinést na svět. Neboť v tom spočívá jedno z tajemství křesťanství, že učí: Hleďte na Krista, naplňte se silou jeho zjevu, pokuste se být jako on, následovat ho; pak bude vaše osvobozené já takové, že nebude potřebovat žádný zákon, že bude konat dobré a správné činy jakožto bytost v nejhlubším nitru svobodná. Tak je Kristus podněcovatelem osvobození od zákona v tom smyslu, že člověk už nebude konat dobro kvůli zákonu, nýbrž z podnětu lásky žijící v jeho nitru.

Tento impulz však bude pro svůj vývoj potřebovat ještě celý zbytek zemské doby. Počátek byl učiněn Kristem Ježíšem, a vždycky bude podoba Kristova onou silou, která bude lidi k tomu vychovávat. Dokud lidé ještě nedozráli k tomu, aby do sebe pojali samostatné já, dokud existovali jenom jako členové skupiny, musel jejich sociální život být upraven zákonem, a ten musel být zjeven nějakým vnějším způsobem. A ani dnes ještě lidé nevyrostli ve všech záležitostech nad skupinová já. V kolika věcech dnes člověk stále ještě není ani trochu individuálním člověkem, nýbrž bytostí skupinovou! Člověk, který by byl už dnes svobodnou bytostí - na jistém stupni esotemního žákovství se to označuje výrazem „člověk bez domova“ - , takový člověk je přece zatím teprve ideálem! Kdo se dobrovolně zapojuje do koloběhu vesmírné působnosti, ten jedná individuálně, ten není usměřňován zákonem. V principu Kristově spočívá

překonání zákona: „Neboť zákon byl dán Mojžíšem; ale milost byla darována Kristem“ (1,17). Slovem „milost“ byla v křesťanském smyslu označována schopnost duše činit dobro z vlastního nitra. Milost a pravda poznána v nitru vzešly skrze Krista. Jak vidíte, je to myšlenka hluboko zasahující do celé evoluce lidstva.

Dříve byli ti, jimž se dostalo zasvěcení, přiváděni k rozvoji orgánů vyššího, duchového vnímání. Zevníma očima předtím nikdo neviděl žádnou božskou bytost. Jednorozený syn, spočívající vnitru Otcově, je první, kdo nás dovedl k tomu, abychom spatřili božskou bytost obdobným způsobem, jako lidé vidí na Zemi pozemskými smysly své okolí. Předtím zůstával Bůh neviditelný. Zjevoval se vnadsmyslnu snem, nebo jiným druhem zjevení při chrámovém zasvěcení. Nyní se Bůh stal historickou, smyslovou skutečností, tělesnou postavou. To je uloženo ve slovech: „Boha doposud nikdo neviděl. Jednorozený syn, který byl vnitru Otce světů, on se stal vůdcem v tomto zření“ (1,18). On to byl, kdo dovedl lidi k tomu, že viděli božskou bytost pozemskými smysly. Tak poznáváme, jak ostře a významně Janovo evangelium poukazuje na onu historickou událost v Palestině, jakými paradigmatickými, vyhraněnými slovy, jež je však určitě třeba položit na zlatnické váhy, chceme-li jich použít k tomu, abychom porozuměli esotemímu křesťanství. V příštích přednáškách uvidíme, jak se toto téma bude dále rozvíjet a jak se zároveň ukáže, že Kristus není jenom vůdcem těch, kdo ještě souvisí se skupinovou duší, nýbrž jak vchází do každého jednotlivého člověka a chce svým impulzem vybavit právě individuální já. Pokrevní příbuzenství ovšem trvá dále, ale přistupuje k němu navíc duchovost lásky. A k této lásce, jež proudí od svobodného já k svobodnému já, dává podnět on.

Někomu, kdo prochází zasvěcením, odhaluje se den za dnem jedna pravda za druhou. Jistá důležitá pravda se odhaluje vždycky třetího dne. To je ta, jež učí plně chápat, že ve vývoji Země je bod, událost, jíž láska spjatá skrví, tedy s hmotným bytím, se začíná stále více zduchovňovat. Je to událost, jež má znázornit přechod od lásky čistě pokrevní k lásce duchovní. Kristus na to

poukazuje významnými slovy, když říká: Nadejde doba, jež bude mou dobou, kdy nejdůležitější věci vytvoří lidé, kteří už nejsou spojeni pokrevním spřízněním, nýbrž stojí mezi ostatními jako jednotlivci, sami pro sebe. Tato doba však musí teprve přijít. - Sám Kristus, který dává první impuls, říká při důležité příležitosti, že se tento ideál jednou naplní, že však jeho doba ještě nenastala. Prorocky na to poukazuje, když jeho matka stojí vedle něho a vyzývá ho, aby něco učinil pro lidstvo, když totiž dává jakoby náznakem najevo, že má právo ho podnítit k důležitému činu pro lidi. Na to on odpovídá: Jenomže to, co můžeme dnes učinit, to má ještě něco společného s pokrevními svazky, s poměrem „mezi mnou a tebou“; „ještě nepřišla hodina má“ (2,4). Že jednou nastane taková doba, kdy jednatel bude muset stát mezi ostatními sám pro sebe, je vyjádřeno vyprávěním o svatbě v Káni; a na výzvu „Vína nemají!“ (2,3) tam Ježíš odpovídá tím, že říká: „To je něco, co ještě souvisí s poměrem „mezi mnou a tebou“ a Ještě nepřišla hodina má“. To, co tady stojí v textu, poukazuje na toto tajemství. Jako mnohá jiná, bývalo i toto místo překládáno velmi hrubě. Ne, nemělo by tam stát Lutherovo „Ženo, co je mi po tobě?“, nýbrž „to, co souvisí s pokrevním spřízněním mezi mnou a tebou“. Tak jemný a subtilní je zde text, ale srozumitelný je pouze těm, kdo mu chtějí rozumět. Když ale dnes nejrůznější lidé zas a zase vykládají náboženské texty, vnucuje se opravdu otázka: Cožpak ti, kdo se nazývají křesťany, při tom vůbec nic necítí, když vkládají - podle nesprávného překladu - Kristu do úst výrok: „Ženo, co je mi po tobě?“

Nad mnohým, co si dnes říká křesťanství a odvolává se na evangelium, vyvstává otázka: Cožpak tito lidé vůbec mají evangelium? O to jde, abychom nejprve evangelium vůbec měli. A u tak hlubokého textu, jakým je Janovo evangelium, jde opravdu o to, že musíme nejprve položit každé slovo na zlatnické váhy, abychom je poznali v jeho pravé hodnotě.